

INFORMACJA

O SKALI ZAGROŻENIA PRZESTĘPCZOŚCIĄ KRYMINALNĄ PRZECIWKO ZABYTKOM W LATACH 2003-2004

Opracowano na podstawie materiałów Wydziału ds. Kryminalnych Biura Zwalczania Przestępczości KBP

1 OGÓLNE ROZMIARY ZAGROŻENIA PRZESTĘPCZOŚCIĄ KRYMINALNĄ

W 2003 r. w Polsce odnotowano 1 101 387 przestępstw o charakterze kryminalnym, natomiast w 2004 r. liczba tych przestępstw zmniejszyła się o 1,5% i wyniosła 1 085 295. Większość tych przestępstw to przestępstwa przeciwko mieniu, w 2003 r. stwierdzono 932 393 takie przestępstwa, natomiast w 2004 r. 901 860 (tj. spadek o 3,4%). W grupie przestępstw przeciwko mieniu, obok kradzieży z włamaniem (2003 r. 294 654 przestępstw, 2004 r. – 266 591), największą liczbę stanowią przestępstwa kradzieży cudzej rzeczy. Według statystyk policyjnych skala zagrożenia kradzieżami wzrosła z 336 143 przestępstw w 2003 roku do 339 086 przestępstw w 2004 roku (wzrost o niespełna 1%). Powyższe dwie kategorie (tj. kradzież i kradzież

z włamaniem) w latach 2003-2004 stanowiły około 67% ogółu przestępstw kryminalnych przeciwko mieniu.

Obiekty, w których najczęściej dokonywane były kradzieże i kradzieże z włamaniem, to przede wszystkim samochody, obiekty handlowe, magazyny, hurtownie, komórki, piwnice, mieszkania i domki letniskowe. Głównym przedmiotem przestępstwa był sprzęt RTV, rowery, sprzęt komputerowy i oprogramowanie, pieniądze polskie, akcesoria motoryzacyjne, biżuteria, zegarki, artykuły budowlane, telefony komórkowe, sprzęt AGD, karty kredytowe, odzież i wyroby tytoniowe.

2 PRZESTĘPSTWA PRZECIWKO ZABYTKOM I PRZEDMIOTOM KULTU RELIGIJNEGO

W 2003 r. na terenie Polski dokonano 614 przestępstw przeciwko dobrom

kultury, w tym 315 kradzieży z włamaniem oraz 237 kradzieży cudzej rzeczy, w których głównym przedmiotem zaboru były dzieła sztuki, zabytki, numizmaty i zbiory filatelistyczne.

Pozostałe kategorie przestępstw związanych z dobrami kultury to: przywłaszczenie, zniszczenie, zabór dzieł sztuki w wyniku rozboju itp. Najwyższe zagrożenie przestępstwami przeciwko tym dobrom odnotowano na terenie województw: dolnośląskiego – 100 przestępstw, małopolskiego – 78, terenie podległym KSP Warszawa – 68 oraz woj. śląskiego – 63 przestępstwa.

W 2003 r., poza przestępstwami przeciwko zabytkom, odnotowano również 526 przestępstw, w wyniku których nastąpiła utrata przedmiotów kultu religijnego, w tym 166 kradzieży z włamaniem i 164 kradzieże. Największe zagrożenie w tym zakresie odnotowano na terenie woj. śląskiego – 126

Obrazy *Dworek w ogrodzie* Antoniego Projałowicza i *Rybak w czółnie otoczony nimfami* Jacka Malczewskiego zostały skradzione z mieszkania w Lublinie w listopadzie 2003 r.

Uskrzydlone putta zostały skradzione z kościoła w Bolesławcu między 17 maja a 11 listopada 2004 r.

przestępstw, małopolskiego – 59 i dolnośląskiego – 44.

W 2004 r., na skutek wprowadzenia w życie nowej *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, w której ujęto nową klasyfikację zabytków ruchomych, nastąpiła modyfikacja i rozszerzenie kategorii cech przedmiotów w policyjnej statystyce przestępczości. Zmiany polegały na zastąpieniu jednej dotychczasowej kategorii: dzieła sztuki, zabytki, numizmaty, zbiory filatelistyczne czterema nowymi, tj.:

- dzieła sztuki plastycznej, rzemiosła artystycznego lub sztuki użytkowej;
- pamiątki historyczne, numizmaty, przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne;
- wytwory techniki, materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne;
- wytwory sztuki ludowej i rękodzieła, inny obiekt etnograficzny.

Dokonana modyfikacja spowodowała, że wprowadzane dane zyskały na precyzji i stały się bardziej szczegółowe. Jednocześnie powstał inny obraz tych danych i zaistniała sytuacja nie pozwala na bezpośrednie porównywanie niektórych wskaźników statystycznych z roku 2003 i 2004.

W 2004 r. stwierdzono 2 238 przestępstw, w których przedmiotem zamachu były zabytki ruchome, tj.:

- dzieła sztuki plastycznej, rzemiosła artystycznego, pamiątki historyczne, numizmaty – 758 przestępstw;
- wytwory techniki, materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej, rękodzieła – 1 480 przestępstw.

Ponadto odnotowano 339 przestępstw, w wyniku których nastąpiła utrata przedmiotów kultu religijnego, lecz nie stanowiły one w myśl definicji zabytku.

Największe zagrożenie przestępstwami przeciwko zabytkom w ubiegłym roku odnotowano: na terenie województwa łódzkiego – 885 przestępstw, śląskiego – 171, dolnośląskiego – 159, terenie podległym Komendzie Stołecznej Policji – 163 przestępstwa.

Obiektami najbardziej zagrożonymi tego typu przestępczością w 2004 r. były: domy i mieszkania prywatnych kolekcjonerów – 344 przestępstwa, obiekty sakralne, w tym kościoły wyznania rzymskokatolickiego – 56 przestępstw oraz muzea i galerie – 53 przestępstwa.

Jak wspomniano wcześniej, w 2004 r., poza przestępstwami przeciwko zabytkom, odnotowano również 339 przestępstw związanych z utratą przedmiotów kultu religijnego (co stanowi spadek o 36% w stosunku do 2003 r., w którym stwierdzono 526 zdarzeń). Największe

zagrożenie w tym zakresie odnotowano na terenie województwa śląskiego – 53 przestępstwa, łódzkiego – 37 i pomorskiego – 31.

W wyniku dokonania wyżej wymienionych przestępstw w 2004 r. odnotowano utratę co najmniej 65 obrazów (2003 r. – 166), 92 rzeźb (2003 r. – 242), 290 przedmiotów kultu religijnego (2003 r. – 98), 10 sztuk zegarów (2003 r. – 8), 2 książek (2003 r. – 50), kilkuset sztuk monet (2003 r. – 1 552) oraz biżuterii.

3 PRZESTĘPSTWA SKIEROWANE NA ZABÓR ZABYTKÓW Z OBIEKTÓW SAKRALNYCH

Jak wspomniano, do najbardziej zagrożonej omawianą przestępczością grupy obiektów, podobnie jak w latach ubiegłych, należy zaliczyć mieszkania prywatne oraz obiekty sakralne. Na stan taki wpływa fakt, że obiekty sakralne nadal posiadają dalekie od doskonałości sposoby zabezpieczeń, a ponadto w przeważającej większości zdarzenia te zaistniały w obiektach położonych na terenach peryferyjnych (kapliczki przydrożne) i wiejskich (kościół, kaplice).

Przykłady istotniejszych kradzieży dzieł sztuki dokonanych z obiektów sakralnych to m.in:

Przedmioty skradzione z mieszkania w Lublinie w grudniu 2004 r.

W nocy z 18 na 19 listopada 2004 r. ze zwieńczenia ołtarza bocznego w kościele w Gieble (woj. śląskie) skradziono m.in. figurki aniołków i płaskorzeźbę św. Jana Niepomucena

Z kościoła w Moskorzewie (woj. śląskie) w nocy z 31 sierpnia na 1 września 2004 r. skradziono m.in. figury aniołów ze zwieńczenia ołtarza

Ukrzyżowanie, XVII-wieczna ikona odzyskana w styczniu 2004 r. na krakowskim targowisku

- 12.01.2003 r. – kradzież z kościoła w woj. dolnośląskim monstrancji z połowy XVIII w., relikwiarza z XIX w., 7 rzeźb, wartości 150 000 zł;

- 22.01.2003 r. – kradzież z kościoła w Jeleniej Górze obrazu z 1750 r. oraz 11 rzeźb aniołów, stanowiących elementy zabytkowego ołtarza z XVIII w., wartości 75 000 zł;

- 23.01.2003 r. – z klasztoru o.o. benedyktyńców w Kalwarii Zebrzydowskiej skradziono figurę Matki Boskiej z XVII w., 2 płaskorzeźby, 4 kolumny i elementy ozdobne ołtarza, wszystkie zabytki figurują na liście światowego dziedzictwa UNESCO. 24.02.2003 zabytki odzyskano;

- 12/13.08.2003 r. – kradzież z kościoła pw. NMP we Wrocławiu 5 figurek drewnianych pochodzących z XV i XVI w. przedstawiających apostołów, wartości ok. 300 000 zł, 16.09.2003 r. zatrzymano sprawców przestępstwa i odzyskano 3 z 5 utraconych zabytków;

- 18-19.11.2004 r. – z kościoła w woj. śląskim skradziono 3 figury z XV – XVII w., 4 putta z XVI – XVII w. oraz 3 płaskorzeźby z XVI – XVII w., wartość nieustalona;

- 15.10. – 14.11.2004 r. – kradzież z kaplicy w woj. śląskim 4 figur z XIV – w., wartość nieustalona.

4 PRZESTĘPSTWA SKIEROWANE NA ZABÓR ZABYTKÓW Z MIESZKAŃ PRYWATNYCH

Mieszkania prywatne to kolejna grupa obiektów, w których często dokonywane są kradzieże zabytków. Największe zagrożenie tymi przestępstwami występuje od lat na terenie dwóch województw: małopolskiego oraz mazowieckiego, a szczególnie – na terenie miasta Krakowa i miasta stołecznego Warszawy. Wynika to przede wszystkim z uwarunkowań historycznych, ekonomicznych i kulturowych tych miast. Sprawcy dokonują zaboru wybranych obrazów z kolekcji lub kradną całe zbiory – obrazy, rzeźby, biżuterię itp.

Spośród dokonanych w latach 2003 – 2004 kradzieży dzieł sztuki z mieszkań prywatnych, należy wymienić następujące:

- 18.02.2003 r. – z domu w Krakowie skradziono 2 obrazy olejne pędzla Jerzego Kossaka wartości 30 000 zł;

- 19.04.2003 r. – z mieszkania w Warszawie sprawcy skradli 9 obrazów, wyroby ze srebra (cukiernice, lichtarze, patery, papierośnicę, kandelabr, talerze, dzbanki, kubki), wartości 100 000 zł;

- 9/10.05.2003 r. – z mieszkania we Wrocławiu skradziono 9 obrazów m.in. autorstwa Malczewskiego, Rubina, Kostki, 2 grafiki, 2 ikony, porcelanowe talerze, figurki, patery, świeczniki z brązu z XVII w., dwa zegary, wartości około 100 000 zł;

- 21.05.2003 r. – z mieszkania w Warszawie skradziono 3 obrazy olejne pędzla Fałata, Borucińskiego, Krauzego, 1 akwarelę, zegar zabytkowy, srebrne tace i dzbanki, biżuterię, wartości 100 000 zł;

- 27.05.2003 r. – z mieszkania w Krakowie skradziono 5 obrazów olejnych namalowanych na przełomie XIX i XX wieku, m.in. przez Karpińskiego, wartość utraconych przedmiotów nieustalona;

- 21.06.2004 r. – z mieszkania w Krakowie sprawcy skradli 2 obrazy autorstwa J. Malczewskiego i Rapackiego, nieustalonej wartości;

- 9.07.2004 r. – z mieszkania w Warszawie skradziono obraz z XIX w., wartości 20 000 zł;

- 16.07.2004 r. – z mieszkania w Krakowie skradziono 4 obrazy z XVIII i XX wieku, wartości 170 000 zł.

W okresie 2003–2004, w wyniku podjętych przez Policję czynności wykrywczych, odzyskano m.in. następujące dobra kultury:

- 29.01.2003 r. odzyskano 7 obrazów Zygmunotwicza, Axentowicza, Górskiego, Stańki, a także numizmaty wartości 150 000 zł, skradzione z domu w miejscowości Kalety w lutym 2002 r.;

- 23.07.2003 r. odzyskano 11 obrazów m.in. Altmana, Żurawskiego, skradzione 31.12.2002 r. z domu w Ożarowie, woj. świętokrzyskie;

- 3.09.2003 r. odzyskano m.in. obrazy, zegary zabytkowe, złotą biżuterię, pochodzące z kradzieży mieszkaniowych dokonanych w ubiegłych la-

Barokowa monstrancja skradziona 2 lipca 2004 r. z kościoła w Rzejowicach (woj. łódzkie)

Gotycka figura *Madonny* skradziona z kościoła w Bieniowie (woj. lubuskie) we wrześniu 2004 r.

Figury 12 apostołów skradziona w nocy z 8 na 9 lipca 2004 r. w Letninie (woj. zachodniopomorskie)

tach na terenie kraju, zatrzymano 5 członków zorganizowanej grupy przestępczej;

- 11.07.2004 r. odzyskano ikonę skradzioną w 2003 r. z mieszkania w Krakowie;
- 26.10.2004 r. odzyskano 11 obrazów z 92 skradzionych w lipcu 2001 roku z mieszkania w Warszawie.

Sprawcy tego rodzaju przestępstw działają zwykle w czasie nieobecności domowników lub dokonują kradzieży w nocy, gdy domownicy śpią. Do klasycznych metod działania sprawców należą: wyważenie drzwi wejściowych lub balkonowych, wypchnięcie lub wybicie szyby w oknie, przecięcie kłódki przy kracie okiennej lub kraty. Z reguły okradzione mieszkania nie posiadały profesjonalnego zabezpieczenia przeciwwkradzieżowego.

5. PRZESTĘPSTWA SKIEROWANE NA ZABÓR ZABYTKÓW Z MUZEÓW, GALERII

Znacznie lepiej niż obiekty sakralne i mieszkania zabezpieczone są muzea i galerie, o czym świadczy stosunkowo niewielka liczba przestępstw stwierdzonych, dokonanych w tych obiektach. Obiekty te są chronione, podobnie jak indywidualne dzieła sztuki tam zgromadzone, profesjonalnymi systemami alarmowymi. Ponadto nad bezpieczeństwem zbiorów czuwają przeszkolone w tym zakresie służby ochronne. Jednak i tutaj mają miejsce kradzieże, np. kradzież jedyne

w polskich zbiorach publicznych obrazu C. Moneta *Plaża w Pourville* z Muzeum Narodowego w Poznaniu w 2000 r.

Przykłady dokonanych kradzieży dóbr kultury z muzeów i galerii to m.in:

- 14/15.06.2003 r. – kradzież z Muzeum Czynu Zbrojnego w Krakowie 13 zabytkowych jednostek broni palnej nieustalonej wartości;
- 12/13.07.2003 r. – z Centrum Kultury w Wojsławicach skradziono 7 obrazów z XVI – XIX w. nieustalonej wartości;
- 26.09.2003 r. – kradzież 1 000 sztuk srebrnych monet rzymskich (denary rzymskie z wizerunkiem cesarzy) pochodzących z II i III w. n.e. z Muzeum Starożytnego Hutnictwa w Pruszkowie, suma strat 70 000 zł;
- 30.04 – 18.05.2004 r. – z Muzeum Narodowego we Wrocławiu skradziono 3 zegarki kieszonkowe z XVIII i XIX w., wartość nieustalona.

Reasumując, należy stwierdzić, że zagrożenie przestępczością przeciwko zabytkom w Polsce stale istnieje. Należy przewidywać, że zainteresowaniem sprawców nadal cieszyć się będą przede wszystkim obrazy, zwłaszcza polskich artystów malarzy oraz rzeźby sztuki sakralnej wykonane z drewna i piaskowca, których utrata następować będzie w wyniku kradzieży z włamaniem do mieszkań i obiektów sakralnych. Za-

grożenie będzie koncentrować się na terenie województw południowej Polski oraz Warszawy i okolic, czyli tam, gdzie największe i najcenniejsze kolekcje dzieł sztuki znajdują się w rękach prywatnych kolekcjonerów.

Uchwalenie i wprowadzenie w życie nowej *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 r. oraz zawarcie porozumień o współpracy pomiędzy służbami zaangażowanymi w ochronę zabytków, tj. porozumienia z 3.11.2004 r. pomiędzy ministrem finansów, ministrem kultury, komendantem głównym Straży Granicznej i komendantem głównym Policji w sprawie współdziałania w zwalczaniu nielegalnego wywozu za granicę lub przywozu z zagranicy zabytków oraz porozumienia generalnego konserwatora zabytków i komendanta głównego Policji z 10.03.2005 r. w sprawie współdziałania w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępczości skierowanej przeciwko zabytkom – pozwoli zacieśnić dotychczasową współpracę wspomnianych służb i w perspektywie zawojuje zwiększeniem efektywności prowadzonych działań profilaktycznych i wykrywczych na terenie kraju. Ponadto polska Policja aktywnie i na bieżąco współpracuje z organami ścigania innych państw oraz z Europejskim Urzędem Policji, tj. Europolem (od czasu wejścia Polski do Unii Europejskiej), w zakresie ujawniania i zwalczania międzynarodowych przestępstw przeciwko dobrom kultury. ■